

Rights Respecting Schools

UNICEF, het Kinderfonds van de Verenigde Naties, zet zich in voor de rechten van minderjarigen, die zijn neergelegd in het internationale Kinderrechtenverdrag. De Britse afdeling van het Kinderfonds heeft daartoe een bijzonder actieplan gekozen. Zij verleent aan scholen een keurmerk: de Rights Respecting Schools Award.¹ Deze scholen verplichten zich in hun curriculum veel aandacht te schenken aan mensenrechteneducatie. Maar dat niet alleen: ze verplichten zich tevens het Kinderrechtenverdrag te respecteren en een rechtsveilige schoolcultuur tot stand te brengen. Dat is een hoge ambitie. De rechtsveiligheid van deze scholen is, denk ik, op vier pijlers gebouwd:

a) de schoolleiding en de docenten handelen wetsgetrouw: ze respecteren de wet- en regelgeving die op hun verhouding tot leerlingen en ouders van toepassing is;

b) de schoolleiding en de docenten maken geen misbruik van hun machtspositie jegens leerlingen en onthouden zich van onnodige leeftijdsdiscriminatie. In hun bejegening van leerlingen laten ze zich dus inspireren door de wet- en regelgeving die op de verhoudingen tussen volwassenen van toepassing is, althans voor zover dat in het belang van de leerling is;

c) de schoolleiding en de docenten laten zich door ethische uitgangspunten leiden: ze houden zich jegens leerlingen aan de ethische verplichtingen die voortvloeien uit hun professionele beroepsethiek en uit de grondrechten die gecodificeerd zijn in het Kinderrechtenverdrag;²

d) de verhoudingen binnen de school worden gemodelleerd als ware de school een democratische rechtsstaat, waarbij de schoolleiding samen met de docenten als verantwoordelijke overheid en de leerlingen als mondig, verantwoordelijke burgers opereren.

Er zit trouwens een rare paradox in dit vierpuntslijstje. Als juristen zal u dat meteen al zijn opgevallen.³ In een Rights Respecting School staan niet zozeer de juridisch afdwingbare rechten van leerlingen centraal, maar de ethische plichten van de schoolleiding en van de docenten. Die paradox is inherent aan het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties. Want scholen en leraren zijn, formeel gezien, niet rechtstreeks gebonden aan de bepalingen van het verdrag. In dit verdrag beloven de ratificerende staten de gecodificeerde grondrechten van minderjarigen tot richtsnoer te nemen in hun nationale wetgeving en in hun bestuurspraktijk. Een Rights Respecting School aanvaardt dus de ethische plicht minderjarigen te bejegenen alsof het Kinderrechtenverdrag een rechtstreekse werking heeft op de verhoudingen binnen de school. Voor Rights Respecting Schools fungeert het Kinderrechtenverdrag derhalve niet als een wetboek maar als een ethische code.

Tot zover de *Rights Respecting Schools* van het Britse VN-Kinderfonds. Waarom heb ik dit idee hier op tafel gelegd? Ik denk dat het idee van een Rights Respecting School interessant kan zijn voor docenten die werkzaam zijn in een Rechtenopleiding voor WO- of HBO-studenten.³ Met een beetje goede wil kan men stellen dat HBO-docenten het Kinderrechtenverdrag serieus moeten nemen omdat hun aankomende studenten misschien nog minderjarig zijn. Maar dat bedoel ik niet. Waar ik naar toe wil, is dat een rechtenopleiding zich zou kunnen opwerpen als een *Rights Respecting Law School*: een leergemeenschap van docenten en studenten die rechtsveiligheid als één van haar basiswaarden omarmt. Zij wil haar rechtenstudenten dag in dag uit aan den lijve doen ervaren wat rechtsveiligheid is. Net zoals medische studenten dag in dag uit moeten ervaren wat preventieve gezondheidszorg en hygiëne is. En net zoals scheikunde-studenten dag in dag uit moeten worden getraind in laboratoriumveiligheid en milieuzorg.

Ik zal vijf voorbeelden geven hoe een *Rights Respecting Law School* zich van een gewone Law School zou kunnen onderscheiden. Let wel: ik heb het niet over het onderscheid tussen goede en slechte Law Schools, maar over de vraag aan welke criteria Law Schools zouden moeten voldoen om het keurmerk Rechtsveiligheid te verdienen.

¹ <http://www.unicef.org/uk/Education/Rights-Respecting-Schools-Award/>; zie ook:

De rechtsveilige school: <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1339> (11/1/2010) en
De rechtsveilige school (II): <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1970> (18/8/2010).

² Vergelijk de *Declaration on professional ethics* (2004) van Education International (het internationale platform van onderwijsvakbonden). URL: http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2008/04/ei_code.pdf. Zie ook mijn literatuurstudie naar de beroepsethiek van docenten in het hoger onderwijs. URL: <http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2007/04/onderwijsethieknov2006.pdf>.

³ Dit blogbericht is de schriftelijke weergave van een inleiding, gehouden op een studiedag (15/2/2011) van docenten van de Juridische Hogeschool, gevestigd te Den Bosch en Tilburg.

1. De studievoorlichting voor a.s. studenten

Een *Rights Respecting Law School* maakt zich in haar werving van studenten niet aan oneerlijke handelspraktijken schuldig. Zij zal haar aspirant-studenten bijvoorbeeld duidelijk voorlichten over de werkelijke studieduur die hun te wachten staat.⁴ De voltijdse universitaire bacheloropleiding Rechten duurt officieel drie jaar, gevolgd door een eenjarige masteropleiding. En de voltijdse HBO-opleiding Rechten duurt officieel vier jaar tot het bachelordiploma. Maar hoeveel jaar kost het in werkelijkheid om, met een HAVO-resp. VWO-diploma op zak, het afsluitende Rechtendiploma te verwerven? Zo'n vraag is natuurlijk moeilijk te beantwoorden, maar een *Rights Respecting Law School* zou toch proberen om althans een indicatie van de werkelijke studieduur te geven opdat aspirant-studenten een beetje weten waar ze aan toe zijn.

De huidige voorlichtingspraktijk beantwoordt naar mijn indruk nog niet aan die eis. Op de website *Rechten in Brabant* lezen studenten bijvoorbeeld dat HBO-Rechten voor de gemiddelde student vier jaar kost en WO-Rechten vaak méér dan vier jaar.⁵ Ik ben bang dat deze cijfers nogal geflatteerd zijn. De Hogeschool zelf hanteerde in 2006 voor voltijdse studenten een gemiddelde studieduur van 4½ jaar als streefcijfer. Voor alle opleidingen HBO-Rechten tezamen wordt door de meest recente Keuzegids Hoger Onderwijs gerapporteerd dat slechts 40% van de gediplomeerden de opleiding in of binnen vier jaar voltooit.⁶ Wat de universiteiten betreft is het van hetzelfde laken een pak: het percentage studenten dat de driejarige bacheloropleiding in drie jaar voltooit is zo klein dat het niet eens in de VSNU-statistieken vermeld wordt.

Ik heb hier één aspect van de studievoorlichting eruit gelicht: de werkelijke studieduur. Maar daarnaast zal een *Rights Respecting Law School* aspirant-studenten ook eerlijk voorlichten over hun statistische kans van slagen. Een rechtsveilige school zal bijvoorbeeld in haar voorlichtingsbrochures niet alleen vermelden welke vooropleiding vereist is om zich voor de studie in te schrijven, maar ook dat je met sommige diploma's (statistisch gezien) weinig kans op studiesucces hebt. Men denke aan studenten die met een MBO-diploma HBO-Rechten willen studeren en aan studenten die na een HAVO-diploma en een HBO-propedeuse naar WO-Rechten willen doorstromen. Hiermee kom ik tevens bij mijn volgende onderwerp: de selectie van aankomende studenten.

2. De selectie van aankomende studenten

Van iedere bacheloropleiding wordt verwacht dat zij het propedeuseprogramma zodanig inricht dat binnen een jaar duidelijk wordt of de student geschikt is voor de gekozen opleiding. Dat wordt bezegeld met het Bindend Studieadvies (BSA). Gewoonlijk kiest men daarbij als criterium dat de student in het eerste verblijfsjaar een bepaald aantal studiepunten moet halen. Soms wordt ook geëist dat bepaalde struikelvakken aan het eind van het jaar voltooid moeten zijn. Hoe zou een *Rights Respecting Law School* daarmee moeten omgaan?

a) Van een rechtsveilige Law School mag worden verlangd dat zij haar BSA-criteria kan rechtvaardigen: waarom wordt een voltijdse student ongeschikt geacht als hij minder dan 52 studiepunten in het eerste verblijfsjaar weet te behalen, waarom hoeft een deeltijdstudent slechts 30 studiepunten te behalen en welke argumenten worden gebruikt om vrijstellingen al dan niet mee te tellen?⁷ Met andere woorden: de opleiders moeten kunnen uitleggen van welk geschiktheidsconcept zij uitgaan en welke betekenis studenten moeten hechten aan de gekozen BSA-criteria.

b) In de tweede plaats zouden ongeschikte studenten mogen verwachten dat hun tijdens het eerste verblijfsjaar gerapporteerd wordt waarom er een vermoeden van ongeschiktheid bestaat. Het aangeboden programma moet een diagnostische functie hebben, zodat studenten te weten komen wat hun sterke en zwakke punten zijn. Schiet hun beginniveau te kort, missen ze bepaalde intellectuele kwaliteiten, is hun studie-inzet onvoldoende, etcetera. In dat opzicht ware er iets voor te zeggen dat het eerste trimester een soort proefklas wordt waarin diagnostische entreetests worden afgenomen en waarin ze maximaal ondersteund worden om in hun eigen tempo de gestelde studiedoelen te bereiken.

c) Verder moet een rechtsveilige Law School overwegen of studenten reeds voordat ze binnenkomen aan een diagnostische assessment kunnen worden onderworpen, zodat ze zelf kunnen taxeren wat hun kans van slagen is. In vele rechtenopleidingen wordt tegenwoordig in de propedeuse een taaltoets Nederlands afgenomen, aangezien perfecte beheersing van de Nederlandse taal een goede voorspeller van studiesucces in de rechtenopleiding is. Daarbij is gebleken dat aankomende studenten die uit de HAVO of het

⁴ Vergelijk <http://www.juridischehogeschool.nl/JurHogeSchool/brochures/52109%20Voltijdbrochure%20def.pdf> en <http://www.juridischehogeschool.nl/JurHogeSchool/brochures/52109%20Deeltijdbrochure%20def.pdf>.

⁵ http://www.rechteninbrabant.nl/hbo_of_universiteit.htm.

⁶ http://www.juridischehogeschool.nl/JurHogeSchool/Keuzegids%20HO%20Vt_2011_HBOrecht.pdf (2011).

⁷ <http://www.juridischehogeschool.nl/JurHogeSchool/OER%20JHS%2010-11%20VT%20DEF.doc>;
<http://www.juridischehogeschool.nl/JurHogeSchool/OER%20JHS%2010-11%20DT%20DEF.doc>.

MBO afkomstig zijn vaak laag scoren op zo'n taaltoets. Ik denk dat een *Rights Respecting Law School* moet overwegen reeds aan aanstaande studenten zo'n taaltoets aan te bieden om hen op basis daarvan te adviseren over de vraag of zij geschikt zijn voor de rechtenopleiding. Want een rechtsveilige Law School wil voorkomen dat aanstaande studenten een opleiding kiezen waar ze te weinig kans van slagen hebben.

3. Het studentenstatuut

Volgende vraag: hoe zou het Studentenstatuut van een *Rights Respecting Law School* er uitzien? Zou zij daarin wezenlijk andere accenten leggen dan een normale Law School? In een studentenstatuut wordt een overzicht gegeven van de rechten en plichten van studenten. In dat opzicht zal een rechtsveilige Law School zorgvuldig te werk gaan, want zij neemt de rechten van studenten heel serieus. Tevens tracht zij een studieklimaat te scheppen waarin ook de studenten hun verantwoordelijkheden serieus nemen.

Laten we eens kijken naar het vigerende Studentenstatuut van de Juridische Hogeschool. Wat de verantwoordelijkheden van docenten en studenten betreft, is daarin een Gedragscode opgenomen.⁸ Opvallend is echter dat alleen gedragsnormen zijn opgenomen die zowel voor studenten als voor medewerkers gelden. Er wordt dus geen aandacht besteed aan specifieke gedragsnormen die de professionele functie-uitoefening van medewerkers betreffen, zoals deskundigheid en kwaliteit in het verzorgen van onderwijs, zorgvuldige beoordeling van studieprestaties, het voorkomen van belangenverstrengeling. Elders in het Studentenstatuut wordt evenmin serieus ingegaan op de vraag wat studenten van hun docenten mogen verwachten. Met andere woorden: in het Statuut worden vooral de plichten van de studenten uitgewerkt, maar de ethische plichten van de Hogeschool en van haar docenten blijven onderbelicht.

Dat lijkt me een gemiste kans voor een Studentenstatuut. Een wezenskenmerk van professionaliteit is dat professionals jegens derden (waaronder hun cliënten c.q. studenten) verantwoording afleggen over de criteria waarop zij eigen handelen willen toetsen en laten toetsen. Zo heeft de Avans Hogeschool, één van de moederinstellingen van de Juridische Hogeschool, in 2006-2007 haar onderwijsvisie ('Visie op leren en onderwijs') gepubliceerd.⁹ Ook bracht zij in 2010 een Integriteitscode uit.¹⁰ Zo ook zou van een *Rights Respecting Law School* mogen worden verwacht dat een aanzet tot codificering van de ethische plichten van docenten in haar Studentenstatuut wordt opgenomen.

4. De onderwijs- en examenregeling

Ik wil nu stilstaan bij de Onderwijs- en Examenregeling van Rights Respecting Law Schools. Ik richt de blik met name op een Rechtenfaculteit die zich naar mijn oordeel niet kwalificeert voor het keurmerk Rechtsveiligheid. Volgens de Wet op het Hoger Onderwijs mag de faculteit de *geldigheidsduur van tentamens* limiteren. Uit de wetsgeschiedenis kan worden afgeleid dat de bedoeling is dat daarmee de kwaliteit van het diploma geborgd wordt: ten tijde van de diplomering mag de kennis van de student niet te zeer verouderd zijn. Gewoonlijk kiest men een termijn van vijf à tien jaar. Maar aan de Radboud Universiteit gaat dat anders.¹¹ Voor voltijdse studenten verliezen alle propedeusentamens hun geldigheid als de propedeuse niet *binnen twee verblijfsjaren* is afgerond en voor deeltijdstudenten expireert de geldigheid als de propedeuse niet *binnen vier verblijfsjaren* is afgerond. Deze regeling is volstrekt in strijd met de bedoelingen van de wetgever. Maar dat is niet de enige reden waarom de Nijmeegse faculteit volgens mij niet in aanmerking komt voor het keurmerk Rechtsveiligheid. De tweede reden is namelijk dat deze regeling in strijd is met de beroepsethiek van examinatoren. Een examinerer verplicht zich om *zonder aanzien des persoons* vast te stellen of de kandidaat aan de tentameneisen voldaan heeft. De Nijmeegse regeling maakt ernstige inbreuk op dit gelijkheidsbeginsel. Of iemand het tentamenpapiertje nog steeds waardig is, wordt immers afhankelijk gesteld van de inschrijvingsstatus van de student: in de eerste plaats van het aantal verblijfsjaren dat verlopen is sinds het eerste jaar van inschrijving in de opleiding en in de tweede plaats van de aard van de inschrijving (voltijd dan wel deeltijd). Vanuit de beroepsethiek van examinatoren valt dat niet te rechtvaardigen.

5. Geen inbreuk op gerechtvaardigde verwachtingen van studenten

Mijn vijfde en laatste voorbeeld gaat over een actuele kwestie: de verhoging van het collegegeld voor langstudeerders. Dat curieuze wetsontwerp is onlangs door staatssecretaris Halbe Zijlstra ingediend.¹² In hoeverre moeten de docenten van een *Rights Respecting Law School* daartegen protest aantekenen?

⁸ <http://www.juridischehogeschool.nl/JurHogeSchool/studentenstatuut%202007.pdf> (versie 2007-2008, art. 31).

⁹ <http://issuu.com/licweb/docs/visie>.

¹⁰ <http://www.avans.nl/avm/Pers/Feiten%20en%20cijfers/Governance/Integriteitcode.PDF>.

¹¹ <http://www.studiegids.science.ru.nl/2010/law/prospectus/Regels/contents/info/22115/>.

¹² <http://ikregeer.nl/documenten/dossier/32618>.

Diverse hoogleraren uit het Staats- en Bestuursrecht hebben zich inmiddels in de politieke arena be-geven. Zij stellen dat het in strijd is met het rechtszekerheidsbeginsel dat zittende studenten die tot de langstudeerders behoren, ineens met een collegegeldtoeslag van 3000 euro worden opgezadeld. Deze hoogleraren menen dat zittende studenten zich met succes bij de rechter tegen deze toeslag kunnen ver-zetten. Zij menen zich vanuit hun juridische expertise publiekelijk te moeten uitspreken omdat Neder-landse burgers, studenten, dreigen te worden aangepakt op een manier die strijdig is met de beginselen van de rechtsstaat.

Maar een *Rights Respecting Law School* heeft nog een tweede reden om tegen het wetsontwerp in het geweerd te komen. In het wetsontwerp is namelijk voorzien dat deeltijdstudenten de collegegeldtoeslag van 3000 euro moeten betalen als ze langer dan vier jaar over hun universitaire bacheloropleiding of langer dan vijf jaar over hun bacheloropleiding in het HBO doen. Dat wil dus zeggen dat deelnemers van een deeltijdopleiding een langstudeerdersboete zullen krijgen terwijl ze nog niet verhoogd zijn in hun opleiding.¹³ Eigenlijk is het zelfs nog erger, want als ik het goed begrijp zullen omzwaaiers uit het WO al door de toeslag worden getroffen met ingang van hun vijfde jaar van inschrijving *in het hoger onderwijs*.

Docenten van een *Rights Respecting Law School* komen niet alleen in actie als hun eigen belangen of de belangen van hun Law School in de knel komen. In het licht van hun professionele beroepsethiek behoren zij hun stem te verheffen als de gerechtvaardigde verwachtingen van hun deeltijdstudenten door de wetgever gefrustreerd worden. Zij staan pal voor de rechten van hun studenten.

6. Samenvattend

Ik heb hierboven een schets proberen te geven van een *Rights Respecting Law School*. Dat is een Law School die de rechtsveiligheid van haar studenten hoog in het vaandel schrijft en die de beroepsethiek van docenten serieus neemt. Daartoe heb ik vijf voorbeelden gegeven hoe een Rights Respecting Law School zich van een normale Law School onderscheidt:

1. Bij de werving van studenten maakt zij zich niet schuldig aan oneerlijke handelspraktijken.
2. Bij de intake tracht zij te voorkomen dat ongeschikte studenten argeloos de opleiding instromen en tijdens het eerste verblijfsjaar tracht zij de sterke en zwakke kanten van ongeschikte studenten te diagnosticeren.
3. In het Studentenstatuut tracht zij studenten inzicht te geven in de beroepsethiek van haar docenten.
4. In haar Onderwijs- en examenregeling neemt zij geen bepalingen op die strijdig zijn met de beroeps-ethiek van docenten (zoals een draconische beperking van de geldigheidsduur van tentamens).
5. In haar publieke optreden staat zij pal voor de rechtspositie van haar studenten (bijvoorbeeld naar aanleiding van de aangekondigde, excessieve verhoging van het collegegeld voor niet-vertraagde deeltijdstudenten).

Wes Holleman
weblog onderwijs 15-2-2011
<http://www.onderwijsethiek.nl>

---

¹³ Ik neem aan dat dit ook op de deeltijdstudenten van de Juridische Hogeschool van toepassing is: ze krijgen twee jaar de tijd voordat ze door een BSA worden getroffen en de 15-punts blokken zijn over semesters uitgesmeerd opdat studenten ook in hun tweede, derde en vierde cursusjaar desgewenst op halve kracht kunnen studeren.